

Tarasyuta K.S. Napoleon Bonaparte's religious policy in Spain (1808-1814)

An attempt to examine Napoleon Bonaparte's attitude to the role and the place of the Catholic Church in the events of 1808-1814 in Spain, to look at his reforms in the field of the religious legislation and measures, aimed at the organization of the cooperation with the Spanish clergy, is made in this article.

Keywords: *Napoleon Bonaparte, Catholic Church, Spain, Franco-Spanish War of 1808-1814, religious policy.*

УДК 94(100)

У. Б. Клим'юк

ПОЛЬСЬКЕ ПИТАННЯ В ПОЛІТИЦІ АВСТРО-УГОРСЬКОЇ ТА НІМЕЧЧИНИ НА ПОЧАТКУ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

У статті проаналізовано ставлення польських політичних сил в Галичині до розв'язання польського питання за допомогою Австро-Угорщини та Німеччини, висвітлено позицію центральних держав у справі відновлення польської державності.

Ключові слова: *Австро-Угорщина, Німеччина, польська справа, «триалізм», Головний національний комітет (ГНК), австрофільська орієнтація, незалежницька ідея, Ю. Пілсудський.*

Серед проблем, які мали важливе значення у відбудові польської державності під час Першої світової війни вагоме місце належить австро-польським відносинам. Постановка польського питання у політиці монархії Габсбургів та її відносинах з Німеччиною займала одне з головних місць, під яким розуміли приєднання більшої частини Королівства Польського до монархії. Польські землі в Австро-Угорщині розглядалися і самими поляками як своєрідний П'ємонт, який мав допомогти в майбутньому відновити польську державу, з чим пов'язувалося існування проавстрійської орієнтації серед польських політичних кіл. Головним завданням статті є аналіз позицій польських політичних кіл щодо австрійського розв'язання польського питання, їхні політичні погляди на вирішення міждержавних конфліктів напередодні Першої світової війни, а також ставлення Австро-Угорської монархії та Німеччини до поляків та їхньої державності.

На порозі ХХ ст. ідеї австро-польського розв'язання сприяло загострення міжнародної ситуації, викликане анексією Боснії і Герцеговини. В такому новому зовнішньому контексті австро-польська концепція стає одним з найбільш гострих моментів орієнтаційної суперечки. Творці антинімецької орієнтації, зокрема націонал-демократи на чолі із Р. Дмовським, дивилися на монархію Габсбургів та її прихильників через призму її союзу з Німеччиною. А для прихильників антиросійської орієнтації та їхнього лідера Ю. Пілсудського австро-польська концепція початково була можливістю вирішення польського питання. Ідея об'єднання польських земель Російської імперії з Галичиною не була кінцевою метою, а тільки перехідним етапом, яка мала привести в результаті до повної незалежності [1, s. 10].

Коли літом 1914 р. вибухнула війна, союз Австро-Угорщини і Німеччини видавався монолітним. Обидві імперії впродовж кількох десятиліть тісно співпрацювали між собою на міжнародній арені. Але вирішення польського питання ставило тінь на їх відносини. Саме це стало причиною перманентної суперечки між ними, початки якої потрібно шукати вже від першого дня війни, який в певній мірі було розвіяно в листопаді 1916 р. [2, s. 6]. Австро-Угорщина від 1879 р. була пов'язана з Німеччиною союзом, про який серед поляків було відомо давно. Проте в останні роки перед початком війни, через послаблення авторитету Габсбурзької монархії і загострену боротьбу з поляками в Пруссії, поляки почали схилитися до думки, що у політичній грі між Віднем і Берліном, німці все-таки грали на першій скрипці і показали, якою небезпечною для поляків може бути перевага німців над їхнім союзником [2, s. 55].

З іншої сторони польська справа псувала атмосферу союзу між Австрією та Німеччиною. Адже в той час мова йшла про новий геополітичний поділ Центрально-Східної Європи, австрійці побоювалися втратити Галичину, у випадку якщо б не змогли допровадити до її об'єднання з Польським королівством Російської імперії. Артур Хауснер² назвав австро-польську ідею останньою великою концепцією в закордонній політиці монархії Габсбургів. Бо Австрія у польській справі мала свої військові та політичні «козири». «Наша справа є як козир, це трактування Австрії. Тобто польський народ був трактований як предмет гри в щось важливе – предмет сам без значення» [3, 4 kat.]

Поляки добре розуміли, що в даній суперечці можуть багато чого отримати. Центральні держави намагалися здобути симпатії для себе серед польської людності, даючи дозвіл на реалізацію певних національних аспірацій. Самі поляки завдяки цьому, крок за кроком наближалися до досягнення своєї національної мети – відбудови польської державності. Одночасно насувалося питання, чи існували у Відні якісь плани щодо політичного майбутнього польських земель на випадок збройного конфлікту з Росією? Чи

¹ *Австро-німецький договір 1879 р. – договір про союз між Австро-Угорщиною та Німеччиною підписаний 7 жовтня 1879 року у Відні німецьким послом Рейсом та міністром іноземних справ Австро-Угорщини Дьордєм Андраші (старшим). Договір було укладено на 5 років, в подальшому він неодноразово поновлювався. Договір став першою ланкою серед ряду угод що призвели до створення військового блоку на чолі з Німеччиною і розподілу Європи на два ворогуючі табори котрі потім стали супротивниками у Першій Світовій війні*

² *Артур Хауснер (Artur Hausner, 5 листопада 1870 – 16 вересня 1941 рр.) – польський політик, член ППС.*

австрійці думали тільки в мілітарних категоріях? Окремим питанням є позиція самої Габсбурзької династії. В той час коли інтереси Угорщини та Чехії були найбільш наближені до Польщі, династія Габсбургів не поєднувала з Польщею жодної історичної традиції: Австрія опиралася на монархічному розвитку Ягелонської Польщі, однак в поділах Польщі, одночасно як і в придушеннях в ній повстань, імперія приховувала інші інтереси, проводячи політику рівноваги, яка завжди закінчувалася компромісом без великого ризику і користі для себе [3, 2 kat.]. Таким чином, не завжди інтерес Габсбургів співпадав з інтересами австрійської держави, часто династія переслідувала бюрократичні плани [3, 4 kat.].

Плани «розв'язання» «східних проблем» так як їх уявляли у Відні, докладно виробив співробітник міністерства закордонних справ Австро-Угорщини барон Андріан у великому меморандумі. Австрійський чиновник погоджувався з думкою польської громадськості, що поділ Королівства між Німеччиною і Австро-Угорщиною був би «найбільшим ударом» для польської нації. Проте, виходячи з інтересів імперії, він вважав, що такий поділ вигідний для Австро-Угорщини. По-перше, тому, що монархія не спроможна асимілювати весь народ з яскраво вираженими національними рисами, старою культурою та історичними традиціями. По-друге, поділ Королівства, жорстока германізаторська політика протестантської Пруссії на захопленій нею частині викличе у поляків симпатії до «ліберальної Австрії, що завдасть остаточного удару по ідеї незалежності Польщі» [4, с. 63]. Таку програму прийняли урядові кола, її розвивали і доповнювали. На думку відомого дослідника цього питання І. М. Теодоровича, так зване «австро-польське рішення» виходило якраз із реалізації цього плану, враховувало інтереси войовничих кіл Німеччини, які спочатку планували захоплення не всього Королівства, а лише його прикордонної смуги. З пропагандистською метою це рішення, тобто розчленування Королівства, пригноблення і германізація польського народу, прикривалось доктриною «триалізму» [4, с. 64]. На жаль польській політики не доглядили чи недооцінили небезпеку в австро-польській ідеї. Вони сконцентрувалися на необхідності боротьби з головним ворогом – царською Росією, мало уваги присвятили другому, не менш важливому членові дуалістичної монархії – Угорщині. Не брали також до уваги становище сильнішого партнера Відня – Німеччини [2, с. 17].

У Галичині серед поляків панували проавстрійські і проросійські настрої. Існували чотири головних осередки, які управляли краєм: 1) консерватори і позапартійні демократи, 2) Націонал-демократія з подоляками, 3) Тимчасова комісія сконфедерованих незалежницьких партій (ТКСНП), і 4) Ю. Пілсудський та його прихильники [5, с. 65]. Польське галицьке суспільство було переконане в реальності триалістичного розв'язання польського питання, не уникаючи при тім уточнення щодо територіального перетворення монархії Габсбургів на Австро-Угро-Польщу. Ще в листопаді 1913 р. наступила інтеграція антиросійського незалежницького руху, який виступив за тактичну співпрацю з Австро-Угорщиною. Це відбулося в період появи на політичній сцені ТКСНП, у відозві якої в грудні 1912 р. написано: як довго Австро-Угорщина в інтересі своєї державності буде воювати проти Росії, то стільки вона буде нашим справжнім союзником [6, с. 31].

Політична ситуація на польських землях перед вибухом війни свідчила про те, що «австрійська орієнтація» не було рівнозначно поширена як в Галичині, так і на території Російській імперії. В останній з яких, в рамках тієї орієнтації існував незалежницький напрям, який трактував співпрацю з Австрією як осередок у боротьбі за утворення державного організму із територій що входили до складу Російської імперії. Тому відкритим залишалось питання відношення тієї майбутньої держави до дунайської монархії [6, с. 33]. Ще в січні 1913 р. барон Л. Андріан, оцінюючи ситуацію в Польському королівстві писав: «Поляки всіх партій, поза своїми особистими інтересами, дбають виключно про інтереси польського народу, а довкола різних поглядів, про те, що є для поляків корисним» [7, с. 597]. Для Ю. Пілсудського і його табору опертя на Габсбурзьку монархію було умовою існування і вільної діяльності. Якщо в Польщі, де справа вагалася між антиросійською і антипруською політикою, де єдиним протистоянням антиросійськості було зміцнення протекції мілітарного руху, то всі політичні сили могли знайти підтримку в Австрії, хоча та в свою чергу була пов'язана з прусами [2, с. 21].

Зі своєї сторони німці, в особі яких міністр Л. Берхтольд¹, представили полякам свою програму. Міністр повідомляв: що програма їхнього уряду полягає в тому, що на випадок перемоги Росії все Польське королівство відірвати від неї, приєднати до Галичини і з тих двох країв утворити самостійну польську державу на межі австро-угорського союзу [2, с. 29].

Варто зазначити, що для двох сторін, як Німеччини так і Австро-Угорщини, мілітарна мета чи перевага над російським військами займала першорядне значення. Тут і проявляється думка, що Польща для Австрії є тільки частиною європейської політики [8, 3 kat.]. Генерал Франц Конрад фон Гетцендорф² зрештою був прихильником не тільки використання поляків у війні з Росією. Він вважав, подібно як і Берхтольд, що для майбутнього Австро-Угорщини необхідним є входження Польського королівства в склад монархії. І разом з тим, генерал не бачив майбутнього для триалістичного варіанту австро-польського розв'язання [2, с. 31].

Від перших днів війни у середовищі польських політиків викристалізувалась двозначність у розумінні мети війни та в способі її досягнення. Незалежність як фінальна ціль через австро-польське розв'язання, для політичних діячів, які добре розуміли стан справи, насправді була чимось ірраціональним. Хоча дана орієнтація притягувала до свого кола стрілецькі та загони дружин, Пілсудський з тактичного погляду

¹ Леопольд фон Берхтольд (18 квітня 1863 – 21 листопада 1942 рр.) – австрійський політик, дипломат, міністр закордонних справ Австро-Угорщини з 17 лютого 1912 р. по 13 січня 1915 р.

² Франц Конрад фон Гетцендорф (нім. Franz Conrad von Hötzendorf, 11 листопада 1852 – 25 серпня 1925) – австрійський військовий діяч, граф, фельдмаршал, начальник Генерального штабу (1906 – 1916 рр.).

підписавшись під австрійською орієнтацією дбав про її ідейний капітал, не прагнув легким шляхом досягти своєї мети [1, с. 27].

У 1913 р. австрійський генеральний штаб завірів, умову з Пілсудським на основі самостійної польської участі у війні; але після 6 серпня 1914 р. він представив уже альтернативу: розпустити польську частину або перейти під примусом до лав австрійської армії [8, 3 kat.]. Проте, розпочата акція Пілсудського 6 серпня 1914 р. не мала на меті реалізації австро-польської концепції. Головний керівник легіонів, добре розуміючи малий шанс цієї спроби, планував утворити незалежну польську цілісність на теренах звільнених росіянами і ще не захоплених австрійцями і німцями. В той час, Королівство, ще не було для нього потенційним центром, виняткове становище якого могло принести політичні користі незалежницькій ідеї [1, с. 33].

Політичним ідеалом переважної більшості галичан і певної частини емігрантів з Королівства було триалістичне розв'язання. Галицькі політики прагнули отримати від уряду декларацію в тій справі. Таку роль міг виконати цісарський маніфест, підготовкою якого був зайнятий О. Хойс¹ з наказу Міністерства закордонних справ. Однак, перебудова монархії з дуалістичної в триалістичну загрожувала інтересам Угорщини. Ті побоювання були зазначені в меморіалі підготовленому гр. Хойсем для Берхтольда, як і в листі І. Буріана² до І. Тиси³, надісланому два дні пізніше. Австрійські німці побоювалися того, що поляки будуть домагатися власної армії, з своєю мовою і організацією, що викликало б незадоволення серед угорців і загрожувало перетворенню збройних сил монархії в три окремі національні корпуси. Для угорців триалізм був загрозою для утримання внутрішньої рівноваги Австрії. Тому не важко зрозуміти протест Буріана, щоб не порушувати основ дуалізму або переконання Тіши про те, що «зацікавлення австрійських німців в тому, щоб створити в своїй державі більш упорядковані і задоволені відносини, вимагають щоб польський народ, який має можливість бути приєднаним, ввійшов до складу держави як прихований елемент дуалістичної і опертю на паритет структури монархії» [1, с. 39-40].

Таким чином, до кінця 1914 р. у Відні виношували плани реалізації програми з допомогою німецького союзника. Як підкреслив польський науковець Т. Пічковський, «ключ до розв'язання австро-польського питання, якого прагнули галицькі політики, не лежав у Відні, а в Берліні [9, с. 26]. Тим часом з польської сторони, з великим запалом приступили до спроби реалізації австро-польської ідеї. Наслідком довготривалих нарад було прийнято рішення створити проавстрійську польську організацію, яка об'єднувала б усі угруповання, що підтримували воєнні плани Габсбургів. Так 16 серпня 1914 р. у Кракові виник Головний Національний Комітет (ГНК), покликаний за вимогою Відня керувати «національним рухом» у Королівстві [4, с. 64].

Офіційною думкою за австро-польське розв'язання був ухвалений маніфест Польського Кола. Коло, щоб вказати народові напрямок думки, виходило з позиції, що «...Година, яку напружено чекали три покоління нашого народу, година про яку молився весь наш народ, година велика настала. Вся Європа стоїть на порозі війни. Польські землі опанує кривава війна, найбільша яка була. Австрія, в охороні свободи свого народу, висилає на польські землі потужну армію, яка буде боротися проти російського царизму. В тій добі кривавого перевтілення Європи і звільнення її від грози російської переваги здобути можемо багато чого. Але багато теж мусимо жертвувати. Бо не виграє той, хто обережно чекає кінця гри» [10, 3 kat.].

Одним з головних представників ГНК був Леон Білінський. Прикладаючи зусилля до реалізації ідеї триалізму, політичний діяч настановився на опір угорців, в особі їхнього прем'єра Іштвана Тиси. А приєднання третього члена до і так складної державної структури могло означати – на думку угорських політиків – початок їхнього упадку. Тому Тиса з усією силою виступив проти такого розв'язання, і запропонував субдуалізм.

Полякам, а особливо Білінському (який раніше виконував обов'язки міністра фінансів Австро-Угорщини), таке становище справи не дуже подобалося. Справа в тому, що ще 8 серпня з ініціативи Берхтольда у Відні відбулася офіційна зустріч щодо вирішення польської справи. В ній взяли участь Білінський, Франц Конрад фон. Гетцендорф, голова міністерства закордонних справ гр. Хойс і угорський міністр Буріан, від імені Тиси [11, с. 53]. Берхтольд прагнув щоб йому був представлений план розв'язання польського питання. Проте конкретного плану не подав ніхто. Але всі погодилися з тим, що з вирішенням польської справи підеться якомога далі, наскільки дозволять наслідки війни. В тій розмові найважливішою була думка І. Тиси, який від імені І. Буріана зазначив, що у польській справі буде *Per la vita*, підтримував постулати польського народу, але з застереженням дуалістичної конструкції держави. Голова генерального штабу Франц Конрад фон. Гетцендорф оцінював таку ситуацію але зі сторони війни і війська, і виразив згоду на будь які польські постулати. Але останнє слово було за Берхтольдом, який мав приготувати проект цісарського маніфесту до польського народу [12, с. 121]. Цей маніфест цісар Франц Йосиф I схвалив, але спільна рада міністрів і президентів головних кабінетів не підтримали його виголошення.

Цісарський маніфест мав бути відповіддю на велику краківську офіційну заяву від 16 серпня (яка свідчила про утворення ГНК). Але утворення на території Галичини проавстрійської організації, в якій

¹ Олександр Хойс (*Alexander Graf von Hoyos*, 13 травня 1876 – 20 жовтня 1937 рр.) – австро-угорський дипломат.

² Іштван фон Буриан (*István Burián*, 16 січня 1851 – 20 жовтня 1922), австро-угорський політик, дипломат і державний діяч, 1915-1916 рр. міністр закордонних справ при королі Угорщини, фактично здійснював зв'язок між центральною владою у Відні та урядом Угорщини в Будапешті.

³ Іштван Тиса (*István Tisza*, 22 квітня 1861 – 31 жовтня 1918 рр.), угорський політичний діяч, двічі прем'єр-міністр Угорського королівства (1903-1905, 1913-1917), граф.

домінували помірковані консервативні елементи, не змінили політику Міністерства закордонних справ Австро-Угорщини щодо польського питання [11, s. 59]. В той час, з Петербурга надійшов текст іншого документу, маніфест російського князя, який обіцяв об'єднання польського народу і автономію під скіпетром Романових. «Під скіпетром тим відродиться Польща вільна в своїй вірі, мові і самоуправлінні» [13, s. 70]. На думку К. Сроковського, не підписання маніфесту зі сторони Австро-Угорщини, було першою невдачею акції 16 серпня. Одночасно важкою помилкою австрійської політики у польській справі [12, s. 123].

Якщо повернутися до німецького питання, то доказами того, що поляки почали рахуватися із силою Берліну була співпраця Пілсудського з німецькою армією. Причина співпраці з німцями виникла через бажання головного коменданта польської армії незалежити себе від австрійців та ГНК, а з іншої сторони, він добре розумів що Берлін домінує в союзі формально рівнозначних імперій. В результаті виникла ідея, що в столиці Німеччини можна шукати можливість до відбудови Польщі [2, s. 33]. В тій політичній ситуації, беручи до уваги позицію німецької держави, не можна не зазначити небезпеку, яка тут скривалася. Адже хіба нейтральний розвиток буферної польської держави не буде вимагати в подальшому його розширення? Але Польща пов'язана з Австрією, яка в свою чергу в Німеччині вбачає свого вірного союзника, і нічого не зробить проти нього [14, s. 201].

Отже, завдяки утворенню ГНК прихильники австро-польської концепції отримали свій осередок, підтриманий усіма галицькими і віденськими урядовими чинниками. На практиці, успіх цієї акції міг вирішити багато, наприклад, в разі збройного виступу центральних держав, найважливішими були два факти: утворення Легіонів і офіційна позиція монархії у польській справі, згідно австро-польської програми [1, s. 56]. Основною метою утворення легіонів було зміцнення мілітарної сили Австро-Угорщини. Адже, опираючись на ту державу і поєднуючись з нею – маємо шанс здобути щасливе майбутнє [12, s. 353-354]. Галицько-королівська незалежницька ініціатива мала бути контрольована місцевою парламентарною репрезентацією, бо бракувало офіційних урядових гарантій, щоб допровадити австро-польське розв'язання в триалістичному або субдуалістичному дусі [1, s. 49]. В кожному разі організаційна форма, яку отримала австро-польська орієнтація на галицькому ґрунті, створювала реальні можливості щоб цю концепцію послідовно «підтримувати, поширювати, охороняти і поглиблювати» [12, s. 144].

Після двох тижнів від часу утворення на політичній сцені ГНК виявилось, що утворення самостійної військової польської сили не підтримано урядовими колами Відня. В той час націонал-демократи не приховували сумніву, що вимушений в їх переконанню, політичний компроміс, результатом якого стала їхня участь в складі ГНК, трактували не як стратегічний вибір австро-польської орієнтації, а як тактичну необхідність [1, s. 67]. Виникає запитання, як австро-польська ідея виглядала у Відні після насиченого серпня? Діяльність ГНК підтримував Білінський, який як міністр мав потенційні можливості впливу на політику монархії. Душею і мозгом тієї репрезентації став В. Л. Яворський, який від 22 листопада 1914 р. був головою ГНК. Але ситуація не була сприятливою. Після тимчасової підтримки військова влада перестала підтримувати легіоновий рух, бо можливо мала намір його ліквідувати [2, s. 41]. Тому, ставлення австрійського керівництва до ГНК та його ідеї ставало щораз більше не зрозумілим. Сам Комітет, через військову ситуацію, змушений був перенести свій осередок з Кракова до Відня. І весь час даремно очікував тут відкритої офіційної підтримки від віденського уряду чи цесаря у польській справі. На переломі 1914 і 1915 р. в МЗС Австро-Угорщини так і не відбулося радикальних змін по відношенню до польської справи. Навіть на початку лютого 1915 р. бракувало сталих поглядів у тім питанні. Хойс говорив про можливість чесько-польсько-угорської держави, думку якого висміяв Ю.Редліх¹, для якого зрозумілим було те, що старий дуалізм після війни буде мертвим. Якщо б Польща була приєднана до Австрії, то існували дві можливості: або персональна унія або федерація [11, s. 62].

У результаті берлінської політики Пілсудського, у вересні 1914 р. в Кельці було утворено Польську національну організацію (ПНО), яку підтримувала ППС. Вона проводила вербункову діяльність до Польських легіонів на теренах Польського королівства. На відміну від ГНК, ПНО не оголошувала австро-польської програми, прагнула здобути підтримку Німеччини, вказувала на Росію, як на головного ворога польських незалежницьких прагнень. Від перших днів свого існування представляла собою відповідник ГНК на території Польського королівства [1, s. 82-83]. Отже, головним чинником, який поєднував іредентистів та австрофілів на ґрунті ГНК, була антиросійська діяльність.

Прихильники Пілсудського, не прикривалися тим, що підпорядковуються австрійській армії, хоча стрілецькі загони і надалі залишалися польськими легіонами. Вони не могли стати звичайним загonom австрійської армії і змушені були чимось відрізнитися. Бо для самого Пілсудського співпраця з німцями, подібно як і з австрійцями, була виключно політичною тактикою [2, s. 34].

Під кінець 1914 р. на окупованих землях Польського королівства Австро-Угорщина та Німеччина розпочали будову сталого адміністративного апарату. Кожна зі сторін наполягала, щоб до її складу відійшла найбільша частина польських земель. І уже літом 1915 р. центральні держави здобули великі успіхи. На терені Польського королівства, яке від того часу було ними захоплено, утворюються два головні

¹ Ю. Редліх (Joseph Redlich, 18 червня 1869 - 12 листопада 1936 рр.), австрійський державний діяч і історик, який був впливовим політиком до і під час Першої світової війни, писав важливі роботи по місцевим урядам і парламентським інститутам.

губернаторства: німецьке у Варшаві, який очолив генерал Беселер¹ і австрійське у Любліні, очолене бароном Діллером. Від того часу польська справа входить в нову стадію, стає головним предметом антагонізму між центральними державами [15, с. 44].

Після закінчення першої фази війни, Пілсудський, офіційно схвалюючи політичну лінію ГНК, робить для себе два висновки. По-перше, постановив створити з I Бригади (а в майбутньому і з решти легіонів) формалію, яка мала б виховане відчуття незалежності і окремішності. По-друге, незважаючи на те, що у першій фазі війни у нього було негативне ставлення до Королівства, він почав думати про швидке порозуміння з усіма діючими там політичними силами, не виключаючи репрезентантів антинімецької орієнтації, задля того, щоб допровадити до «національної консолідації» [1, с. 108].

Підсумовуючи німецько-австро-угорське суперництво на початковому етапі Першої світової війни, варто зазначити, що то був час, під час якого ніхто крім самих поляків не думав про розв'язання польського питання. Бо якщо б були на то якісь шанси, то це питання було б вирішено ще в перших тижнях війни. Надмірне підпорядкування польської справи Габсбурзькій монархії Ю.Пілсудський вважав великою помилкою. Адже ГНК не здобув від Австро-Угорщини жодних зобов'язань щодо майбутнього польської справи [16, с. 161]. А самим представникам проавстрійської орієнтації, як діячам ГНК, так і Пілсудському досить сильно ускладнювала роботу не визначена позиція Австрії. Тому що австрійський уряд, не дивлячись на очікування польського суспільства в Галичині, не зумів висунути конкретної програми для вирішення польської справи. Звичайно, справа не була простою, бо вимагала докорінної перебудови устрою дуалістичної монархії, що потребувало згоди як угорців так і австрійських німців, а можливо й інших народів які підлягали скіпетру Габсбургів.

Джерела та література

1. Suleja W. Orientacja austro – polska w latach I wojny światowej (do aktu 5 listopada 1916 r.) / W. Suleja. – Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 1992. – 326 s.
2. Szymczak D. Między Habsburgami a Hohenzollernami. Rywalizacja niemiecko-austro-węgierska w okresie I wojny światowej a odbudowa państwa polskiego / D. Szymczak. – Kraków: AVALTON, 2009.–423s.
3. Archiwum Akt Nowych (AAN), Zespół 1, syg. 23. Projekt rozporządzenia o przyjmowaniu obywatelstwa polskiego przez oficerów żołnierzy Legionów Polskich., 2 kat.
4. Теодорович І. «Польська політика» монархії Габсбургів на початку Першої світової війни (1914-1915 рр.) / І.Теодорович // Українське слов'янознавство. – 1973: Історія зарубіжних слов'ян. – Вип. 8. – С.61-69.
5. Pajewski J. Odbudowa Państwa Polskiego 1914-1918 / J. Pajewski. – Poznań: Wydawnictwo Poznańskie, 2005. – 353 s.
6. Lewandowski J. Królestwo Polskie wobec Austro-Węgier 1914-1918 / J.Lewandowski. – Warszawa-Łódź: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1986 – 174 s.
7. Galicyjska działalność wojskowa Piłsudskiego (1906-1914) / Dokumenty – Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1967. – 700 s.
8. AAN, Zespół 1, syg. 114. Biuletyn spraw zagranicznych., 25 kat.
9. Piszczkowski T. Odbudowanie Polski 1914-1921. Historia i polityka / T.Piszczkowski. – London: Kenward road, 1969. – 342 s.
10. Archiwum Państwowy w Krakowie, zespół 18, syg. 77. Galicja. Koło Polskie w parlamencie wiedeńskim., 547 kat.
11. Gaul J. Służby wywiadowczo-informacyjne Austro-Węgier wobec radykalnego ruchu niepodległościowego w Królestwie Polskim 1914-1918 / J.Gaul. – Warszawa: Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych. – 532 s.
12. Srokowski K. NKN. Zarys historii Naczelnego Komitetu Narodowego / K.Srokowski. – Kraków: Nakładem Krakowskiej Spółki Wydawniczej, 1923. – 376 s.
13. Odbudowa i rozwój państwowości Polskiej w świetle dokumentów 1908-1921 / wybór i oprac. Jan Misztal. – Gliwice: Wydawnictwo Politechniki Śląskiej, 1993. – 333 s.
14. Fiszer K. „Z wrażeń wychodźcy wojennego”. Pamiętnik 1914-1915. autograf, syg. 6354 / III. – 280 s.
15. Grosfeld L. Polityka państw centralnych wobec sprawy polskiej w latach pierwszej wojny światowej / L. Grosfeld. – Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1962. – 390 s.
16. Suleja W. Spór o kształt aktywizmu: Piłsudski a Sikorski w latach I wojny światowej / W. Suleja. // Polska myśl polityczna XIX i XX wieku. Pod red. H. Zielińskiego, T. V. – Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk-Łódź: Zakład Narodowy imienia Ossolińskich PAN, 1983. – S. 141-197.

Климюк У. Б. Польский вопрос в политике Австро-Венгрии и Германии в начале Первой мировой войны

В статье проанализировано отношение польских политических сил в Галичине к решению польского вопроса посредством Австро-Венгрии и Германии, освещены позиции центральных держав в деле восстановления польской государственности.

Ключевые слова: Австро-Венгрия, Германия, польский вопрос, «триализм», Главный национальный комитет (ГНК), австрофильская ориентация, независимая идея, Ю. Пилсудский.

Klymiuk U. B. Polish question in politics Austria-Hungary and Germany at the beginning of the First World War

The article analyzes the behavior of Polish political forces in Galicia to solve the Polish question by Austria-Hungary and Germany, the position in central countries of Polish statehood is highlighted.

Keywords: Austria-Hungary, Germany, the Polish case, “triazlism”, Holovny Nacionalny Komitet (HKN), avstrofilska orientation, idea of independence, J. Pilsudski.

¹ Ганс вон Беселер (Hans Hartwig von Beseler, 1850 – 1921) німецький генерал-полковник. У 1915 році став військовим губернатором окупованої німцями частини Польського королівства і служив на цій посаді до кінця війни. Після проголошення акту 5 листопада 1916 р. залишився в якості генерал-губернатора Генерального уряду Варшави.